

СЕМЕЈСТВАТА ЧЕДЛИ И ФЛЕМИНГ

1. Врска

Братучетката Ајрис од Филадельфија. Беше медицинска сестра. Братучетката Изабела од Де Мојн. Поседуваше цвеќарница. Братучетката Флора од Винипег, наставничка; братучетката Винифред од Едмонтон, сметководителка. Стари моми, така ги викаа. Немажени жени беше тенок термин, немаше да ги покрие. Градите им беа тешки и застрашувачки – оклопна бала – а стомаците и задниците им беа полни и корсетирани како на мажените жени. Во тие времиња во мода беше женските тела да натекуваат и зреат дури до број педесет, ако им оди во животот; потоа, според сталежот и амбициите, или ќе се виснеа или ќе се олабавеа, ќе станеа растресени како пудинг под светлосарените фустани и влажните престилки или ќе беа стегнати во некакви форми чии цврсти облини и горди линии немаа никаква врска со секс, а секаква со права и моќ.

Мајка ми и нејзините братучетки беа од втората сорта жени. Носеа корсети што се за-копчуваа странично со дузина кукички, хула-хопки кои шуштеа и гребеа кога ги прекрстуваа нозете, фустани од свилено жерсе за попладне (оние на мајка ми беа предадени од колено на колено од некои роднини), пудра за лице (реј-чел), руменило во прав, колонска вода, школка од желка или имитација на школка од желка, чешлиња во косите. Беа незамисливи без ваква облека, освен кога беа завиткани до врат во фа-тирани сатенски пењоари. На мајка ми ѝ беше тешко да го одржува овој стил; оти тоа бараше мудрост, посветеност и жесток напор. И кој го ценеше тоа? Таа.

Сите тие едно лето ни дојдоа на гости. Дојдоа во нашата кука бидејќи мајка ми беше единствената мажена, со доволно голема кука за да ги смести сите и бидејќи беше премногу сиромашна за да оди да ги посети. Живеевме во Далглиш во областа Хјурон во Западен Он-тарио. 2000 жители, стоеше на знакот на грани-цата на градот. „Сега има две илјади и четири“, викна братучетката Ајрис, подигнувајќи се од возачкото седиште. Возеше олдсмобил од 1939. Возела до Винипег за да ги земе Флора и Ви-нифред, која дошла од Едмонтон со воз. Потем сите се одвезле до Торонто и ја земале Изабела.

„А ние четири ќе направиме повеќе беља од сите две илјади заедно“, рече Изабела. „Каде беше она – во Оранџвил ли – толку се засмејав-ме што Ајрис мораше да застане? Се уплаши да не нè втера во ендекот!“

Скалите чкрипеа под нивните стапала.

„Вдишете го воздухот! Ох, не постои ништо подобро од селски воздух. Со онаа ли пумпа испумпувате вода за пиење? Зар не би ни дошло убаво тоа токму сега? Да се напиеме бунарска вода!“

Мајка ми ми рече да донесам чаша, но тие инсистираа да пијат од тенеќената шолја.

Раскажуваа како Ајрис отишла во некое поле да одговори на повикот од природата и кога се свестила, видела дека е опкружена со крави што гледале во неа.

„Ма какви крави!“ рече Ајрис. „Волови беа.“

„Можеби беа бикови, од кај знаеш“, рече Винифред, олабавувајќи се на плетениот стол. Таа беше најдебела од сите.

„Бикови! Ќе ги познаев да беа бикови!“ рече Ајрис. „Се надевам дека мебелов ќе го издржи притисокот, Винифред. Да ти кажам право, арно издржа задното седиште на автомобилот. Бикови! Каков шок, не знам ни како си ги кренав пантолони!“

Раскажуваа за дивиот град во Северен Онтарио каде што Ајрис не сакала да застане дури ни за да купат кока-кола. Само што ги погледнала дрвосечачите и вреснала, „Ќе нè силуваат сите!“

„Што е тоа силуваат?“ праша мојата помала сестричка.

„Охо“, рече Ајрис. „Значи да ти го украдат портмонето.“

Портмоне: француски збор. Сестра ми и јас не знаевме ни тоа што значи, ама не бевме доволно храбри за да поставиме две прашања

едноподруго. А јас знаев дека силување не значи тоа; значеше нешто валкано.

„Паричникот. Паричникот да ти го украдат“, рече мајка ми со некаков си весел, но предупредувачки тон. Говорот во нашата куќа беше аристократски.

Следуваше отворањето на подароците. Конзерви кафе, ореви и пудинг од урми, остриги, маслинки, купечки цигари за татко ми. И тие пушеа, сите, освен Флора, наставничката од Винипег. Знак на искуство во тоа време; во Далглиш, знак на можеен слаб морал. Тие правеа да изгледа како угледен луксуз.

Хулахопки, се појавија и марами, муслинска блуза за мајка ми, пар крути бели органдински престилки за мене и сестра ми (најнова мода, можеби, во Де Мојн или Филадельфија, но грешка во Далглиш, каде што луѓето нè прашуваа зошто не сме ги извадиле скуталињата). И најпосле, кутија со два килограми чоколадни бонбони. Долго откако чоколатцата беа изедени и братучетките заминати, ја чувавме кутијата во фиоката за чаршафи од трпезарискиот креденец, каде чекаше некаква обредна употреба за која никогаш не се укажа прилика. Сè уште беше полна со испразнетите корпички од темна набрана хартија. Понекогаш зиме ќе влезев во студената трпезарија и ќе ги душкав корпичките, ќе го вдишував нивниот мирис на мајсторство и луксуз; ќе ги препрочитував описите на составот даден на внатрешната страна од капакот на кутијата: лешник, кремаст нугат, турски локум, млечен карамел, пеперминт крем.

Братчетките спиеја во спалната на долниот кат на еден кауч на извлекување во дневната соба. Ако ноќта беше топла, не се срамеа да го извлекат душекот на верандата, дури и во дворот. Влечеа ждрепка за мрежестата лежалката. На Винифред не ѝ дозволуваа да влече. Долго во ноќта се слушаа како се кикотат, како се стишуваат една со друга викајќи, „Што беше тоа?“ Бевме подалеку од уличните светла на Далглиш и беа вчудовидени од мракот, од мноштвото ѕвезди.

Еднаш одлучија да испеат една песна.

*Веслај, веслај, веслај го кајчето
Нежно надолу по потокон
Весело, весело, весело, весело,
Животот е како сон.*

Мислеа дека Далглиш не е вистинско место. Се одвезоа до центарот на градот и потем раскажуваа за чудните продавачи; ги имитираа разговорите што ги чуле на улица. Секое утро, кафето што го носеа ја исполнуваше куќата со оној познат американски мирис, а тие седнуваа прашувајќи се која има инспирација за денот. Една испирација беше да се одвезат надвор, во природа и да бераат бобинки. Се беа изгребале, зажештиле, а во еден миг Винифред била целосно заробена од трнливите гранки, неподвижна, рикала за помош; без оглед на сè, рекоа дека многу уживале. Друга инспирација беше да ги земат трските на татко ми и да одат на реката. Дојдоа дома со улов од греч, риба што

ние секогаш ја враќавме назад во реката. Организираа излети. Се облекуваа во стари алишта, ставаа стари сламени шапки и ги облекуваа комбинезонките на татко ми и се сликаа. Правеа повеќеслојни торти и чудесни желатински салати што имаа облици на храмови и бои на драгоцените камења.

Едно попладне одржаа концерт. Ајрис беше оперска пејачка. Го извади чаршафот од трпезаријата за да се завитка и ме испрати надвор да собирам пердуви од кокошките за да си ги стави во косата. Ја пееше *Индијанскиот љубовен повик*, и *Жените се превртливи*. Винифред беше крадец во банка, со пиштол на вода што го купиła во сè за сто. Сите мораа да направат нешто. Сестра ми и јас испеавме две песни: *Жолтата роза од Тексас* и *Доксологијата*. Мајка ми, за чудо, облече еден пар панталони на татко ми и застапа на глава.

Публика и изведувачи, братучетките си беа една на друга, по цел ден. Понекогаш и ноќе. Флора зборуваше ноќе. Со оглед на тоа што таа беше и најженствена и највнимателна, останатите остануваа будни за да ѝ поставуваат прашања, обидувајќи се да ја натераат да каже нешто што ќе ја засрами. Ѓ рекоа дека пцуела. Рекоа дека храбро се исправила и побарала, „Зошто нема ни една ебена креда овде?“

Таа најмалку ми се допаѓаше бидејќи се обидуваше да ни го бистри умот – мојот и на сестра ми – поставувајќи ни логичко-аритметички прашања. „Ако ни требаат седум минути за да испешачиме седум блокови, а пет блока се иста должина, а другите два двојно подолги...“

„Ох, бркај работа, Флора!“, ѝ рече Ајрис, којашто беше најгруба.

Кога немаа инспирација, или, пак, кога беше прежешко да се прави што било, седеа на верандата и пиеја лимонада, овошен пунч, пиво од ѓумбир, ладен чај со мараскино вишни и парчиња мраз од големиот мраз од ладилникот. Понекогаш мајка ми ги разубавуваше чашите со топкање на рабовите во изматена белка, а потоа шеќер. Братучетките ќе речеа дека се папсани, дека не ги бива за ништо; ама, жалбите им беа услишени, небаре самата летна горештина беше создадена да им додаде драма на нивните животи.

Веќе имаа доволно драма.

Во поголемиот свет, им се случуваа многу нешта. Несреќи, запросувања, средби со лудаци и непријатели. Ајрис можела да биде богата. Некој ден во болницата ја донеле вдовицата на некојси милионер, луда старица со перика како стог сено, во количка со патничка торба стисната во рацете. А во торбата што друго, ако не вистински скапоцени камења, смарагди и дијаманти и бисери големи како јајца од јарка. Никој, освен Ајрис, не можел да се разбере со неа. Ајрис барем ја убедила да ја фрли периката во ѓубре (била полна со болви), и да ги стави камењата во сеф во банка. Оваа жена толку се приврзала со Ајрис, што сакала да го преправи тестаментот, сакала да ѝ ги остави скапоцениите камења, акциите, парите и куќите. Ајрис не дозволила. Професионалната етика исклучувала такво нешто.

„Ти си лице од доверба. Медицинската сестра е лице од доверба.“

Потоа раскажа како ја запросил некој актер, кој умираше од развратен живот. Му дозволувала да џапа од шишето Листерин бидејќи не мислела дека тоа ќе смени нешто. Тој бил театарски актер, па ние не би го познале името доколку ни го кажала, а таа секако немала да го направи тоа.

Видела и други големи имиња, славни личности, општествениот крем на Филадельфија. Не во нивното најдобро светло.

Винифред рече дека и таа видела сешто. Најреалната вистина, најреалната ужасна вистина за некои од овие големи ѕверки и џетсетери излегувала на виделина кога ќе им ги видиш финансиите.

Живеевме на крајот на патот што водеше кон запад од Далглиш преку теренот обраснат со грмушки каде што се наоѓаа мали дрвени куќарки и јато кокошки и деца. Земјиштето се издигаше до солидна висина каде што бевме сместени ние и потоа се спушташе во ширните полиња и пасишта, украсени со брестови дрвја сè до свијокот на реката. И нашата куќа беше солидна, стара циглена куќа со пристојна големина, но проевна и незгодно поставена, а и требаше и бојадисување. Мајка ми планираше да ја поправи и да смени сè во неа штом ќе дојдеме до некоја пара.

Мајка ми не размислуваше многу за градот Далглиш. Често се сеќаваше на градот Форк Милс, во долината Отава, каде што таа и неј-

зините братучетки оделе во средно училиште, градот, во кој дедо им дошол од Англија; а и на Англија, која, се разбира, никогаш не ја беше видела. Го фалеше Форк Милс заради камените куќи, убавите и ненападни јавни згради (сосема различни, рече, од оние во областа Хјурон, каде што идејата била да се нафрлат некакви циглени грозоти и на нив да се залепи кула), неговите поплочени улици, услугата во продавниците, подобриот квалитет на производите во продажба и подобрата класа на луѓе. Луѓето од Далглиш, кои си имале високо мислење за себе, би им биле смешни на водечките семејства во Форк Милс. Но, водечките семејства во Форк Милс, пак, самите би се засрамиле доколку би дошле во контакт со одредени семејства во Англија со кои мајка ми беше поврзана.

Врска. За тоа се работеше. Братучетките самите за себе си беа приредба, но исто така ѝ овозможуваа и врска. Врска со вистинското, со блудното, со опасното, со светот. Знаеја како да се справат со него, направиле светот да ги забележи. Можеа да водат час, породилен оддел, да се однесуваат во јавност; знаеја како да се однесуваат со таксистите и кондуктерите во возот.

Другата врска што ја овозможуваа, а и мајка ми им ја овозможуваше ним, беше со Англија и историјата. Факт е дека Канаѓаните од шкотско – кои во областа Хјурон ги нарекуваа Скоч – и ирско потекло сосем слободно ќе ви кажат дека нивните предци дошле за време на Големиот глад, само со по еден партал на грбот или дека биле овчари, земјоделски работници, сиромашни луѓе без земја. Ама, секој што потекнуваше

од Англија си имаше некоја приказна за црна овца или помлади синови, финансиски крахови, изгубени богатства, бегства со несоодветни партнери. Можеби и во ова има делумна вистина; условите во Шкотска и Ирска биле такви што предизвикале масовна емиграција, додека Англичаните можеби одбрале да го напуштат домот поради посликовити, лични причини.

Таков бил случајот со семејството Чедли, семејството на мајка ми. Изабела и Ајрис не го носеа презимето Чедли, но мајка им била Чедли; мајка ми била Чедли, а сега беше Флеминг; Флора и Винифред сè уште беа Чедли. Сите потекнуваа од дедото што ја напуштил Англија како млад човек поради причини за кои тие не се согласуваа. Мајка ми веруваше дека бил студент на Оксфорд, но ги загубил сите пари што семејството му ги испратило и му било срам да се врати дома. Ги загубил на комар. Не, рече Изабела, тоа била само приказна; вистината била дека забременил некоја слугинка и бил принуден да се ожени со неа и да ја одведе во Канада. Семејниот имот бил во близина на Кентербери, рече мајка ми. (Кентербериските ации, Кентербериските свона). Другите не беа сигурни. Флора рече дека бил во западниот дел на Англија, а се велело дека името Чедли е поврзано со Чолмондели; постоел некојси лорд Чолмондели; семејството Чедли би можело да биде гранка на тоа семејство. Но, постоела и можност, рече, да биде француско, оригинално Шамп де Леш, што би значело поле со острики. Во тој случај, семејството најверојатно дошло во Англија со Вилијам Освојувачот.

Изабела рече дека не била интелектуалка и дека единствената личност што ја познавала од англиската историја била Мери, Кралицата на Шкотите. Сакаше некој да ѝ каже дали Вилијам Освојувачот дошол пред Мери Кралицата на Шкотите или после?

„Полиња со острики“, љубезно рече татко ми. „Од тоа никако не можеле да направат богатство.“

„Е па, јас не разликувам острика од овес“, рече Ајрис. „Ама биле прилично богати во Англија, според дедо, таму важеле за благородништво.“

„Пред“, рече Флора, „а Мери, Кралицата на Шкотите не беше дури ни Англичанка.“

„Тоа го сфатив од името“, рече Изабела. „Значи ха-ха“.

Какви и да биле подробностите, секоја од нив веруваше дека се случил голем пад, мрачна катастрофа и дека зад нив, во Англија, останало земјиште, куќи, комфор и чест. Како би можеле поинаку да помислат сеќавајќи се на дедо им?

Работел како поштенски службеник во Форк Милс. Неговата сопруга, без оглед дали била заведена слугинка или не, му родила осум деца, а потоа починала. Штом постарите деца почнале да работат и парично да придонесуваат во домаќинството – не се спомнувале бесмислици како образование – таткото ја напуштил работата. Некојаси кавга со шефот на поштата била непосредната причина, но всушност, немал никаква намера да продолжи да работи; одлучил да остане дома, децата да го издржуваат. Имал став на благородник, бил многу начитан

и полн со реторика и самопочит. Децата не се противеле да го издржуваат; потонале во своите обични работи, но ги поттикнувале своите деца – се ограничиле на едно или две деца, претежно ќерки – да се запишат во деловно училиште, во педагошко училиште или во медицинско училиште. Мајка ми и нејзините братучетки, кои всушност беа тие деца, честопати зборуваат за својот себичен и своеглав дедо, речиси никогаш за неговото поколение, нивните вредни родители. Каков стар сноб беше, ќе речеа, ама колку згоден, дури и како стар човек, какво држење. Какви спремни и соодветни навреди имаше за луѓето, какви зајадливи забелешки знаеше да направи. Еднаш, во далечното Торонто, поточно на првиот кат во Итон, го сретнала жена му на сарачот од Форк Милс, добронамерно, празноглаво женче што врекнало: „О, ш’о убаво е да сретнеш пријател толку далеку од дома?“

„Госпоѓо“, рекол дедо Чедли, „вие не сте ми никаква пријателка.“

Зар не е тоа претерано, ќе речеа. *Госпоѓо, вие не сте ми никаква пријателка!* Стар сноб. Парадираше наоколу со крената глава како некаковси награден гусак. Една друга госпоѓа од пониската класа – според него пониска класа – беше доволно љубезна за да му донесе супа, кога беше настанал. Седнат во кујната на ќерка му, не беше дури ни под сопствениот кров, киснејќи си ги нозете, болен, ако не и пред умирање, сè уште имаше дрскост да ѝ го сврти грбот, да ја остави ќерка му да се заблагодарува. Ги презираше жените со ужасна граматика и без заби.

„Но, тој го немаше ни едното ни другото!
Дотогаш не му остана ни еден заб!“

„Вообразен стар вампир.“

„И пијавица за своите деца.“

„Само гордост и суетност. Тоа е сè.“

Но, раскажувајќи ги овие приказни, смеејќи се, всушност се дуета од гордост, ликуваа. Беа горди што имале таков дедо. Веруваа дека одбивањето да се зборува со потчинети луѓе е страшно и злобно, дека да се задржи чувството на поинаквост е смешно, особено кога ги немаш забите, но на некој начин сè уште му се восхитуваа. Навистина му се восхитуваа. Му се восхитуваа на пцостите, кои ги сподели со претпоставениот, трудољубивиот шеф на поштата и неговото горделиво однесување, кое го споделуваше со своите соседи, демократските жители на Канада. (Ох каков срам, рече беззабиот сосед, кутрото старче, не ме ни позна). Можеби ги восхитуваше и неговата одлука да остави друг да му ја заврши работата. Џентлмен, така го викаа. Зборуваа иронично, но фактот што имаа таков дедо не престануваше да ги воодушевува.

Не можев да го разберам ова, ниту тогаш ниту подоцна. Имав премногу шкотска крв во себе, премногу од татко ми во себе. Татко ми никогаш немаше да признае дека постојат потчинети, ниту, пак, надмоќни луѓе. Тој беше совршен егалитаријанец, внимавајќи да не „цимоли“ никому, да не коленичи пред никого, но и да не омаловажува никого, исто така, да се однесува како да нема разлики. И јас одев по истиот пат. Напати, подоцна, се прашував дали

можеби некаква си парализирачка разумност ми го наметнуваше ова стојалиште, како и некои други попрефинети чувства, кога се прашував дали татко ми и јас во срцата негуваме недопирлива и несоборлива претстава за надмоќност, која мајка ми и нејзините братучетки со своето наивно снобовство никогаш нема да можат да го достигнат.

Не ми значеше ништо посебно кога, години подоцна, добив писмо од семејството Чедли од Англија. Го испратила некоја постара дама што го изучувала семејното стебло. Семејството, сепак, навистина постоело, во Англија, и не ги отфрлаа нивните прекуокеански гранки, напротив, нè бараа. Мојот прадедо им беше познат. Во семејното дрво стоеше неговото име: Џозеф Елингтон Чедли. Во матичната книга на венчани стоеше неговото занимање: касапски чирак. Се оженил со Хелена Роус Армор, слугинка, во 1859. Така што, беше вистина дека се оженил со слугинка. Но, она за коцкарските долгови во Оксфорд веројатно не беше вистина. Дали господата што се посрамотиле на Оксфорд станувале чираци на касапи?

Ми текна дека ако останел во касапската дејност, неговите деца би можеле да одат во средно училиште. Би можел да биде успешен човек во Форк Милс. Писмописката не ја споменала врската со Чолмондели, ниту пак, со полињата со острики, ниту со Вилијам Освојувачот. Припаѓавме на чесно семејство на слуги и занаетчи, како и понекој трговец или земјоделец. Порано ќе се шокирав ако го дознаев ова и немаше да можам да поверувам. По извесно

време, кога решив да раскинам со сите лажни претстави, сите илузии, ќе се чувствував како победник. Кога најпосле дојде откритието, не ми беше гајле, дали е вакво или онакво. Речиси го бев заборавила Кентербери и Оксфорд и Чолмондели, а таа прва Англија за која бев чула од мајка ми, таа древна земја на хармонија и кавалерство, на луѓе на коњи и убави манири (иако, несомнено, манирите на дедо ми се беа распале под притисокот на посуровиот живот), на Симон де Монтфор и Лорна Дун и загарите и замоците и Њу Форест, сите свежи и рурални, церемонијални, цивилизирани, вечно пожелни.

А јас ги бев веќе отворила очите за други нешта, кога се случи посетата на братучетката Ајрис.

Се случи кога живеев во Ванкувер. Тогаш бев во брак со Ричард. Имав две мали дечиња. Една неделна квечерина Ричард одговори на телефонот и дојде да ме викне.

„Внимавај“, рече. „Звучи како Далглиш.“

Ричард секогаш го кажуваше името на моето родно место небаре беше грутка од нешто непријатно, која мораше набрзина да ја исплука од устата.

Отидов до телефонот и ми лекна кога сфатив дека не е воопшто некој од Далглиш. Туку братучетката Ајрис. Во говорот сè уште ѝ се чувствувавше по малку од оној дијалект од долината Отава, некаква руралност – таа самата немаше да се посомнева во такво нешто и немаше да ѝ биде пријатно – како и некаква гласност и безгрижност, која го потсетуваше Ричард на гласовите од Далглиш. Рече дека била

во Ванкувер, сега била во пензија и тргнала на патување, дека умираше да ме види. Ја поканив да дојде на вечера следниот ден.

„Значи, под вечера мислиш на вечерен оброк, зар не?“

„Да.“

„Само сакав да се осигурам. Бидејќи кога доаѓавме на гости кај вас, твоите секогаш вечераа напладне. Пладневниот оброк го викавте вечера. Не ни мислев дека уште така го викаш, ама сакав да расчистиме.“

Му кажав на Ричард дека една братучетка на мајка ми ќе дојде на вечера. Му реков дека е, или била медицинска сестра и дека живее во Филадельфија.

„Добра е“, реков. Мислев со пристојно образование, со убав говор, умерено добро воспитана. „Има многу пропатувано. Навистина е многу интересна. Како медицинска сестра има сретнато секакви луѓе – “ Му раскажав за вдовицата на милионерот и скапоцените камења во патничката торба. И колку повеќе зборував, толку повеќе ги препознаваше моите сомнежи и потребата од успокојување. Знаеше дека има предност, а бевме стигнале до фаза во бракот каде што никој не се откажуваше лесно од каква било предност.

Мечтаев посетата добро да помине. Го сакав тоа поради себе. Поттикот не ми беше да имам корист. Сакав братучетката Ајрис да блесне како роднина од која никој не треба да се срами, и сакав Ричард и неговите пари и нашата куќа да ме кренат засекогаш, во очите на братучетката Ајрис, над категоријата сиромаш-